

Łukasz Gacek

(Uniwersytet Jagielloński)

Przemiany polityczne w Chinach po śmierci Deng Xiaopinga

Na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia w Komunistycznej Partii Chin zaszły istotne zmiany. Rozwiązano wówczas problem związany z sukcesją po Deng Xiaopingu. Do władzy zaczęli dochodzić politycy „trzeciej generacji”. Podczas IV Plenum KC KPCh 23 czerwca 1989 r. na stanowisko sekretarza generalnego partii został powołany Jiang Zemin. Deng docenił zdolności organizatorskie i negocjacyjne Jianga¹, który wkrótce stanął na czele Centralnej Komisji Wojskowej oraz komisji państwowej, sprawującej kontrolę nad armią. W 1993 r. Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych powierzyło mu funkcję przewodniczącego ChRL (prezydenta), w miejsce Yang Shangkuna. Jiang był uważany za kontynuatora linii wyznaczonej przez Denga, zarówno w sensie przeprowadzanych reform gospodarczych, jak i rozwiązań systemowych. Dojście do władzy Jianga oznaczało sukces „grupy szanghajskiej”. Wraz z nim wiele stanowisk objęli w tym okresie partyjni działacze z Szanghaju oraz Shangdongu. Jiang podjął próby odbudowy wizerunku partii. Ogłoszono walkę z korupcją i nepotyzmem. Z drugiej strony w dalszym ciągu forsowano wprowadzanie radykalnych rozwiązań ekonomicznych. Jiang kontynuował politykę otwarcia na świat. Niewątpliwym sukcesem był powrót Hongkongu i Makau pod chińskie zwierzchnictwo. W lipcu 1997 r. nastąpiło „przejęcie Hongkongu” na mocy chińsko-brytyjskiej umowy z 19 grudnia 1984 r. Zgodnie z formułą „jedno państwo, dwa ustroje”, Chiny gwarantowały Hongkongowi utrzymanie przez 25 lat obecnego systemu gospodarczego i politycznego. W 1999 r., na podobnych zasadach do Chin powróciło Makau, dotychczasowa kolonia portugalska. Hongkong i Makau od tego czasu zaczęły funkcjonować jako Specjalne Regiony Administracyjne. Koncepcja Deng Xiaopinga wkrótce została rozszerzona zgodnie z formułą „jedno państwo, kilka ustrojów” i przedstawiona Tajwanowi jako propozycja przyszłego zjednoczenia.

---

¹ W czasie wydarzeń na placu Tian’anmen w 1989 r. Jiang Zemin pełnił funkcję sekretarza partii w Szanghaju. Dzięki jego wysiłkom negocjacyjnym w Szanghaju nie doszło do rozprzestrzenienia się demonstracji na wielką skalę, ani do siłowego rozpędzania tamtejszych demonstracji.

Pomimo liberalizacji w sferze gospodarczej, na gruncie ideologicznym nadal posługiwano się dawną retoryką. Utrzymanie monopolu partii było uznawane za wartość nadrzędną. Budowa silnej władzy stanowiła odwołanie do rozwiązań znanych już z historii Chin. Mocne państwo miało stanowić o legitymizacji władz komunistycznych. Silnie zakorzeniony w świadomości społecznej sinocentryzm (czyli sytuowanie państwa w centrum świata) powodował, że chęć zdobycia pozycji mocarstwowej stała się głównym wyznacznikiem działań rządzących. Próby ograniczenia roli Stanów Zjednoczonych na arenie międzynarodowej oraz hasła mówiące o konieczności przyłączenia Tajwanu do Chin miały potwierdzać ten tok myślenia. Podkreślano jedność wszystkich grup społecznych i ich silne sprzężenie z aparatem partyjnym. Podczas uroczystości związanych z 50. rocznicą powstania ChRL Jiang oznajmił:

Będziemy przestrzegać zasadniczej linii i programu partii, by wykorzystując siłę wszystkich grup etnicznych w Chinach, budować socjalizm z chińskimi cechami. Będziemy dążyć do pokojowego zjednoczenia Tajwanu po udanym powrocie Hongkongu i Makau do macierzy. W polityce zagranicznej przeciwstawiać się będziemy hegemonizmowi i promować światową wielobiegowość².

We wrześniu 1997 r. obradujący w Pekinie XV Zjazd KPCh zatwierdził koncepcję budowy socjalizmu z chińską specyfiką w zakresie przeprowadzanych reform gospodarczych oraz działań związanych z prywatyzacją przedsiębiorstw państwowych. Istotnym rozwiązaniem tego zjazdu było uznanie różnych form własności w gospodarce. W tym czasie pojawiły się głosy, by rozwiązaniom przeprowadzonym w dziedzinie ekonomii towarzyszyły również zmiany polityczne³. Jednak te sugestie nie zyskały szerszego poparcia kierownictwa partyjnego. Pozycja partii pozostała nienaruszona. Podczas zjazdu partyjnego przyjęto cztery reformy, które dotyczyły kilku zasadniczych kwestii. Uznano zasadę państwa prawa. Ten zapis znalazł się także w znowelizowanej ustawie zasadniczej z 1999 r. Pozytywnie oceniono eksperyment związany z przeprowadzaniem wyborów demokratycznych na wsi, postulując rozszerzenie ich zasięgu również na miasta. Podjęto decyzję o zreformowaniu przedsiębiorstw państwowych. Zmiany dotyczyły także administracji państwowej, wskazywano na konieczność zredukowania rozbudowanego aparatu administracyjnego⁴.

² „Rzeczpospolita”, 2.10.1999.

³ W „Renmin Ribao” ukazał się artykuł wiceprzewodniczącej Centralnej Szkoły Partyjnej, Wang Jiaqiu, w którym pisała, że „skoro dokonuje się przełomu w reformie gospodarczej, to niezbędne jest dostosowanie do zmian struktury politycznej, ze szczególnym uwzględnieniem zaprowadzania rządów prawa i stopniowego rozszerzania demokracji”. W 1997 r. można było mówić o demokratyzacji w ograniczonym zakresie. Rozwiązania tego typu, na zasadach eksperymentu, dotyczyły procedur wyborczych i obowiązywały w czterech wytypowanych prowincjach, w których przeprowadzano tajne wybory do samorządów wiosek. „Rzeczpospolita”, 12.09.1997.

⁴ *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Przemiany polityczne i społeczne. Studia i szkice*, red. K. Gawlikowski, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2004, s. 122.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych doszło do zmian w ścisłym kierownictwie partyjnym. W marcu 1998 r. na stanowisko premiera został powołany Zhu Rongji, utożsamiany z nurtem reformistycznym. Zastąpił na tym stanowisku mało popularnego w społeczeństwie Li Penga. W latach 1987–1991 Zhu sprawował urząd mera Szanghaju. Z jego osobą wiąże się rozbudowę dzielnicy tego miasta – Pudongu. W 1991 r. przybył do stolicy, obejmując urząd wicepremiera. Wprowadzane przez niego rozwiązania doprowadziły w krótkim okresie do ustabilizowania gospodarki państwowej oraz spadku inflacji. W latach dziewięćdziesiątych Chiny odnotowały znaczący wzrost gospodarczy. Zhu był głównym inicjatorem ich zabiegów o uzyskanie członkostwa w Światowej Organizacji Handlu. ChRL formalnie stała się członkiem tej organizacji w 2001 r. Pomimo kryzysu azjatyckiego w latach 1997–1998 gospodarka chińska szybko ograniczyła skalę negatywnych zjawisk. W latach 1990–2000 średnioroczny wzrost PKB wyniósł 9,6%. Położono nacisk na unowocześnienie parku maszynowego w przemyśle. Największą rolę w gospodarce krajowej odgrywały sektory przemysłowy oraz usługowy. Warto jednak podkreślić, że w Chinach w dalszym ciągu większość mieszkańców zatrudniało rolnictwo⁵. Bezrobocie w 2000 r. wyniosło 3,1%⁶. Cechą charakterystyczną handlu zagranicznego w latach dziewięćdziesiątych było utrzymywanie trwałej nadwyżki w bilansie handlowym⁷. Ta sytuacja nie uległa zmianie również później⁸. W ciągu tego dziesięciolecia wyraźnie zaznaczył się spadek udziału państwa w gospodarce. Obok istniejących przedsiębiorstw państwowych następował stały rozwój sektora prywatnego. Większą rolę zaczęły odgrywać inwestycje prywatne oraz pochodzące z zagranicy. W tej drugiej grupie warto podkreślić znaczenie

⁵ Źródła PKB w latach 1990–2000 (w %): przemysł – 51%, usługi – 32,1%, rolnictwo – 16,3%. Struktura zatrudnienia (w %): rolnictwo – 65%, przemysł – 22%, usługi – 13%. Dane te nie uwzględniały Hongkongu i Makau. Średnia roczna inflacja w latach 1996–2001 kształtowała się na poziomie 0,3%. Wśród najważniejszych partnerów handlowych znalazły się Stany Zjednoczone, Japonia, Hongkong, kraje Europy Zachodniej (*The Economist. Świat w liczbach 2003*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2003, s. 122–123). Masowy napływ siły roboczej do miast może doprowadzić do zmiany tej struktury. Ocenia się, że do 2020 r. aż 60% populacji będzie zamieszkiwać w strefach zurbanizowanych. To oznacza wzrost o 20% w ciągu dwudziestu lat („Gazeta Wyborcza”, 6.11.2006).

⁶ *The Economist...*, s. 122. W tej kwestii należy jednak uwzględnić bezrobocie ukryte. Na wsiach znajdują się duże nadwyżki siły roboczej. W miastach pojawia się problem tzw. robotników kontraktowych, którzy przybywają ze wsi do miast, pracujących na budowach, nie mających żadnych praw. W celu ograniczenia skali tego negatywnego zjawiska, podejmowane są różne inicjatywy tworzenia lokalnego przemysłu na terytoriach wiejskich.

⁷ W 1990 r. nadwyżka w handlu zagranicznym wyniosła 8,7 mld USD, w 1994 – 5,3 mld USD, w 1995 – 16,6 mld USD, a w 1996 r. 12,2 mld USD. (*China Latest Economic Statistic*, październik 1997, [w:] E. H a l i z a k, *Stosunki międzynarodowe w regionie Azji i Pacyfiku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1999, s. 176.

⁸ W 2005 r. nadwyżka handlowa wyniosła 102 mld USD, po trzech kwartałach 2006 r. – 109,85 mld USD. „Puls Biznesu”, 7.11.2006.

diaspory chińskiej, skupionej głównie w Azji Południowo-Wschodniej. Dużą rolę odgrywały także przedsięwzięcia realizowane przez firmy z Tajwanu, Hongkongu oraz Makau. Władze zezwoliły na inwestycje w prowincjach położonych wewnątrz kraju. Na początku lat dziewięćdziesiątych zniesiono wszelkie ograniczenia w zakresie inwestowania w środkowych i zachodnich częściach państwa. W przypadku tego rodzaju działań pojawiają się jednak duże rozbieżności. Kapitał jest częściej lokowany w regionach wschodnich, w Specjalnych Strefach Ekonomicznych (SSE), rzadziej w Chinach centralnych czy zachodnich. Wynika to głównie z lepszej absorpcji środków finansowych i proporcjonalnie większej liczby ludności w tej części kraju. Trudności dotyczą przede wszystkim prowincji o specyficznym ukształtowaniu terenu lub klimacie⁹. Polityka otwarcia sprawiła, że Chiny stały się krajem niezwykle interesującym dla turystów. Zdaniem analityków ze Światowej Organizacji Handlu, do 2020 r. Chiny mają stać się miejscem najchętniej odwiedzanym przez turystów¹⁰.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych kierownictwo partyjne przystąpiło do działań związanych ze zmianą wizerunku KPCh. W lecie 1998 r. Jiang Zemin ogłosił decyzję o zakazie prowadzenia przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych przez armię chińską¹¹. Silne powiązania struktur wojskowych z aparatem administracyjno-państwowym stwarzały możliwość pojawiania się licznych nadużyć. Podjęcie takiego rozwiązania wiązało się z próbami wyeliminowania negatywnych zjawisk z życia publicznego, szczególnie tych o charakterze korupcyjnym.

Elity polityczne Chin przekształcają się stopniowo w ugrupowanie technokratów. Od kilku lat można zauważyć odejście od rozwiązań czasu minionego. Partia Komunistyczna ewoluuje, nie stoi w miejscu. Nowe wyzwania sprawiają, że organizacja nie może stanowić zamkniętej kasty. W listopadzie 2002 r., podczas XVI Zjazdu KPCh władze dały do zrozumienia, że Chiny budują własny model demokracji, odpowiadający tamtejszej specyfice, dlatego nie może być mowy o odzwierciedlaniu zachodnich wzorców. Przełomowym wydarzeniem zjazdu było otwarcie się partii na środowiska prywatnych biznesmenów. Koncepcja „Trzech Reprezentacji” była lansowana przez prezydenta Jianga już od 2000 r. Głosił on, że partia powinna być reprezentantem „najbardziej rozwiniętych sił produkcyjnych kraju, najbardziej rozwiniętej chińskiej kultury oraz fundamentalnych interesów zdecydowanej większości narodu chińskie-

---

⁹ Wyjątkiem w tej materii z pewnością był sukces związany z budową linii kolejowej, biegnącej z miejscowości Golmud w prowincji Qinghai do Lhasy, stolicy Tybetu. Realizacja projektu, wartego 4,7 mld USD, trwała ponad cztery lata. Linia kolejowa liczy 1242 km (960 km biegnie na wysokości ponad 4 tys. metrów). *Pekin – Lhasa w dwa dni*, PAP, 17.10.2005.

¹⁰ *Chiny potęgą turystyczną*, PAP, 4.11.2005.

¹¹ *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku...*, s. 126.

go”¹². Zapis ten znalazł się w statucie partii. Teoria „Trzech Reprezentacji” wskazywała, iż partia powinna reprezentować interesy różnych grup społecznych, w tym także przedsiębiorców prywatnych¹³. Takie rozwiązania nie dziwiły, z uwagi na stale rosnący udział tego sektora w gospodarce krajowej. Podczas zjazdu nastąpiło sprzężenie sfery prywatnej ze strukturami państwa, które miało – w myśl nowych zapisów – wspomagać jej rozwój. Jiang zapewnił jednocześnie, że robotnicy, chłopci i wojskowi nadal stanowią „kręgosłup partii”¹⁴. Nie ulega jednak wątpliwości, że nowy zapis w statucie partii stanowił wyraźne odstępstwo od dawnej tradycji, podkreślającej wyższość sojuszu robotniczo-chłopskiego. Dalszym krokiem wzmacniającym pozycję przedsiębiorców prywatnych w partii były nowe rozwiązania wprowadzone do ustawy zasadniczej. W marcu 2004 r. Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych przyjęło poprawki do konstytucji. W ustawie zasadniczej znalazły się zapisy mówiące o ochronie własności prywatnej oraz poszanowaniu praw człowieka.

W czasie XVI Zjazdu KPCh nastąpiły również istotne przesunięcia w kierownictwie partyjnym. W liczącym 356 osób Komitecie Centralnym większość stanowiły zupełnie nowe osobistości. Na polityczną emeryturę odszedł, zgodnie z wcześniejszymi zapowiedziami, Jiang Zemin, zachowując jedynie wpływy w strukturach wojskowych. Ze stanowiska przewodniczącego Centralnej Komisji Wojskowej ustąpił we wrześniu 2004 r., a z funkcji przewodniczącego Państwowej Centralnej Komisji Wojskowej zrezygnował w marcu 2005 r. Stały Komitet Centralny opuścili także przewodniczący parlamentu Li Peng, premier Zhu Rongji oraz Li Ruihuan, w składającym się z dziewięciu osób Komitecie pojawiły się nowe twarze¹⁵. Hu Jintao pozostał jedynym z siedmiu najwyższych przywódców, którzy zachowali miejsce w Stałym Komitecie. Jednocześnie objął funkcję sekretarza generalnego partii. W 1992 r. Deng Xiaoping wyznaczył Hu na przywódcę Chin „czwartej generacji” i następcę Jiang Zemina. W 2003 r. Hu został przewodniczącym ChRL. Dwa lata później stanął na czele Komisji Wojskowej KC KPCh oraz Centralnej Komisji Wojskowej. Kilka miesięcy po zakończeniu XVI Zjazdu KPCh, w marcu 2003 r., ze stanowiska premiera ustąpił Zhu Rongji. Zastąpił go jego bliski współpracownik – Wen Jiabao. Był on członkiem Stałego KC KPCh w okresie urzędowania trzech kolejnych sekretarzy generalnych: Hu Yaobanga, Zhao Ziyanga i Jiang Zemina.

Działania podejmowane przez Partię Komunistyczną od początku lat dziewięćdziesiątych pozwoliły jej ugruntować pozycję. Ideologia wyraźnie zeszyła na

¹² „Rzeczpospolita”, 15.11.2002.

¹³ *Jiang Zemin Report at 16th Party Congress*, „People Daily”, 18.11.2002.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Obok Hu, w składzie Stałego Komitetu KC znaleźli się w następującej kolejności: Wu Bangguo, Wen Jiabao, Jia Qinglin, Zeng Qinghong, Huang Ju, Wu Guanzheng, Li Changchun oraz Luo Gan.

plan dalszy. Obecnie można mówić o uzyskaniu przez partię zupełnie nowej podstawy uzasadniającej legitymację do rządzenia krajem. Szybki rozwój gospodarczy ma doprowadzić do stworzenia największej potęgi ekonomicznej na świecie w 2050 r.¹⁶ Partia dostosowała się do nowych wyzwań. Dyrektor Centrum Chin w paryskiej Szkole Nauk Społecznych, Jean-Yves Chevrier, argumentował to następująco:

Do najstarszych chińskich znaków należy Wang – król. Symbol składa się z trzech poziomych kresek oznaczających: ziemię, społeczeństwo i władcę, którego reprezentuje kreska pionowa, łącząca pozostałe. Partia, łącząc stare tradycje, jeszcze feudalne, którym rewolucja nadała nowy sens, odnalazła nową legitymację. W syntezie można znaleźć uzasadnienie powrotu do kapitalizmu i własności prywatnej, odwrótu od ideologii, ale i odmowy wprowadzenia demokracji, nie należącej do chińskiej specyfiki. Tylko partia, powołując się na Konfucjusza, Mao i Billa Gatesa, może wprowadzić Chińczyków w nowe czasy¹⁷.

Trudno wyobrazić sobie wprowadzenie pełnej demokracji w warunkach chińskich. Odmienność kulturowa powoduje, że niejednokrotnie hasła traktujące o tym zjawisku zyskują różną treść. Dostrzegali to prezydent USA, Bill Clinton, kiedy – odpowiadając na pytania studentów w Uniwersytecie Pekinśkim 29 czerwca 1998 r. – powiedział:

Ludzie posiadają wolność wyboru, i musisz respektować wolności innych, którzy mogą podejmować decyzje odmienne od twoich. Nigdy nie będzie tak, że nasze systemy, nasze kultury czy nasze wybory będą identyczne. Ta rzecz czyni życie interesującym¹⁸.

W warunkach chińskich można mówić o zaadaptowaniu terminu, który jednak uwzględnia tamtejszą specyfikę. Na łamach dziennika „China Daily” poruszano ten problem, wskazując, że demokracja jest potrzebna, gdyż bez niej nie ma zinstytucjonalizowanej i skutecznej kontroli władz. Stanowi ona również istotne narzędzie do walki z przejawami korupcji, pozwala również ograniczać nadużycia ze strony władzy, organizującej wielkie przedsięwzięcia. Demokracja pozwala również wprowadzać do struktur biurokratycznych ludzi najlepiej wyedukowanych. Pisano, że „bez demokracji nie będzie szacunku dla ludzi. Mądrość i kreatywność stanowią rdzeń godności ludzkiej. Brak zachęty i wsparcia dla ludzkiej kreatywności i mądrości, sprawi, że budowa nowoczesnego państwa pozostanie w sferze marzeń¹⁹”. Premier Wen Jiabao stwierdził, że „demokracja stanowi wartość wytworzoną przez ludzkość i owoc rozwoju

¹⁶ „China Daily”, 22.05.2006.

¹⁷ „Tygodnik Powszechny”, 17.11.2002, nr 46 (2784).

¹⁸ *Remarks by American President Clinton to Students and Community of Peking University*, 29.11.1998, [w:] *Waiguo lingdaoren kan Zhongguo* [Foreign Leaders' Perspective on China], ed. Gai Zhaoquan, Waiyu jiaoxue yuyanjiu chubanshe, Beijing 2002, s. 184–185.

¹⁹ „China Daily”, 7.03.2006.

cywilizacji. Jednak w różnych okresach historycznych i w różnych krajach [...] została wprowadzona z użyciem odmiennych form i sposobów”²⁰.

Takie podejście do tego zagadnienia świadczy o sposobie myślenia Azjatów. Chiny są członkiem społeczności międzynarodowej, połączonej licznymi więzami zależności, które niesie ze sobą proces globalizacji. Za sprawą członkostwa w takich organizacjach jak Światowa Organizacja Handlu zobowiązały się znosić bariery handlowe, m.in. poprzez obniżenie ceł, z którym związany jest także wymóg liberalizacji systemu rządzenia. Działania innych organizacji o globalnym zasięgu wymuszają określone zachowania państw na arenie międzynarodowej. Przykładem w tej mierze może być ochrona praw człowieka. W świecie zachodnim pojawia się przekonanie, iż tu powinny obowiązywać określone standardy. Podobnie w innych obszarach następuje proces ujednoczenia reguł (np. ochrona środowiska naturalnego, idee demokratyczne). Chińczycy stoją na stanowisku, że model wypracowany na Zachodzie nie musi w całości odpowiadać azjatyckiej specyfice. Podkreślają to szczególnie w kontekście rozpatrywania kwestii związanej z przestrzeganiem praw człowieka, wskazując, iż model zachodni nie powinien być narzucany całemu światu jako obowiązujący. W tym miejscu pojawia się koncepcja azjatyckich wartości. 21 maja 1996 r. w Waszyngtonie premier Malezji, Mahathir bin Mohammad, podczas XXIX Międzynarodowego Zebrania Rady Gospodarczej Basenu Pacyfiku, przedstawił *Debatę o wartościach azjatyckich*. Autor zwracał uwagę na odmienności świata zachodniego od specyfiki krajów azjatyckich. Mając tego świadomość należy podjąć próby zrozumienia się nawzajem²¹. W podobnym tonie wypowiadał się amerykański politolog, Samuel Huntington, który podkreślał konieczność współpracy pomiędzy cywilizacjami, gwarantującej pokój i bezpieczeństwo²². Należy zwrócić uwagę, iż w przypadku Chin mamy do czynienia z przyjmowaniem wielu elementów z dorobku kultury zachodniej. Jednak w warunkach chińskich ma miejsce pewna transformacja tych wartości. Zostają one zaadaptowane do szczególnej specyfiki tego kraju i uzupełnione wartościami azjatyckimi. Chiny dostosowują się obecnie do pewnych standardów światowych, ale z jednoczesnym wniesieniem w ten układ własnego dorobku, będącego wyrazem tamtejszej kultury oraz tradycji.

W Chinach w dalszym ciągu mamy do czynienia z systemem monopartyjnym. Wyraźny jest brak społeczeństwa obywatelskiego. Partia kontroluje zachowania społeczne. Dyskurs prowadzony przez środowiska intelektualne nie wykracza poza ustalone ramy. Ograniczenia dotyczą przepływu informacji oraz

²⁰ „The Times”, 6.09.2006.

²¹ Mahathir bin Mohammad, *Rozważania o wartościach azjatyckich* [Debate on Asian Values], [w:] *Azja-Pacyfik. Społeczeństwo – Polityka – Gospodarka*, t. 2, Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 157–168.

²² S. P. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, MUZA, Warszawa 2003.

swobody wypowiedzi. Modernizacja dokonuje się pod kontrolą partii, która określa wytyczne w zakresie przeprowadzanych zmian. Głównym obszarem, na którym koncentruje się uwaga społeczna jest rozwój gospodarczy. Priorytetem staje się rozwój naukowo-badawczy²³.

Wydaje się, że to właśnie płaszczyzna ekonomiczna stała się w przypadku Partii Komunistycznej tym elementem integrującym społeczeństwo, wyznaczającym wspólny cel. Chęć budowy silnego państwa musi się opierać na mocnych podstawach gospodarczych. Max Weber mawiał:

Każde działanie polityczne powinno być podporządkowane nadrzędnemu celowi, pewnej powszechnie zorientowanej idei, wykraczającej znacznie dalej poza chęć kreowania wyłącznie własnej osobowości politycznej, zdobycia i utrzymania władzy dla samej władzy²⁴.

Gaetano Mosca twierdził zaś, że o stabilności systemu decyduje klasa polityczna. Oznacza to, iż ład polityczny i społeczny zależy od tego, czy klasa polityczna jest w stanie wcielić w tę strukturę jak najwięcej rywalizujących ze sobą grup społecznych, mających odmienne cele. Kwestią zasadniczą było to, czy te grupy są w stanie zrezygnować ze swych partykularnych interesów na rzecz interesu ogólnego. Mosca mówił o formule politycznej jako tym elemencie, na którym opiera się władza. To ona miała zespałać rządzących z rządzonymi. Władza znajduje zatem uzasadnienie, zarówno w sensie moralnym jak i prawnym, dla swoich poczynań, co pozwala jej uzyskać akceptację społeczną. Można tu więc mówić o wypracowaniu przez rządzących ogólnych ram systemowych, które zyskują uznanie w oczach większości uczestników życia politycznego²⁵.

W Chinach to Partia Komunistyczna ukierunkowuje działania. Nie pozostaje ona jednak bierna wobec konsekwencji reform z 1978 r., czego przykładem może być decyzja o otwarciu się na środowiska prywatnych przedsiębiorców. Łatwo zauważyć zachodzące zmiany strukturalne. Ograniczeniu ulegają mechanizmy kontrolne. Coraz więcej zadań przejmują samorządy lokalne. Pozycja władz dodatkowo może ulec wzmocnieniu w kontekście przewidywanego sukcesu, związanego z przeprowadzeniem dwóch ogromnych imprez o zasięgu światowym: olimpiady w Pekinie w 2008 r. oraz wystawy Expo 2010 w Szanghaju. To drugie miasto stało się swoistego rodzaju symbolem modernizacji gospodarczej przeprowadzanej w Chinach. Ambicją władz jest, aby w 2020 roku

---

²³ 9 lutego 2006 r. Rada Państwowa zatwierdziła plan rozwoju naukowo-technicznego Chin. Założono wzrost wydatków na badania i rozwój do poziomu 2% PKB w 2010 r. i 2,5% PKB do 2020 r. Obecny wskaźnik wynosi 1,3%. Zakłada się, że do 2020 r. nauka i technologia będą generowały 60% wzrostu gospodarczego. Z kolei zależność od zagranicznych inwestycji technologicznych spadnie z obecnych 50% do poziomu 30%. Większość środków na ten cel ma pochodzić z budżetu państwa. „China Daily”, 10.02.2006.

²⁴ M. W e b e r, *Polityka jako zawód i powołanie*, NOWA, Warszawa 1989, s. 37.

²⁵ G. M o s c a, *The Ruling Class*, McGraw Hill Book, New York–London 1939.

---

to właśnie tam lokowało się światowe centrum gospodarcze i finansowe. Partia Komunistyczna musi dostosować się do wyzwań czasu. W dalszym ciągu wiele spraw wymaga podjęcia stosownych rozwiązań. Sposób przeprowadzania reform gospodarczych i systemowych będzie stanowił istotny element w kontekście rozpatrywania przyszłości KPCh.